

AL IX-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE STUDII ASUPRA FRONTIERELOR IMPERIULUI ROMAN, Mamaia, 7—13 sep- tembrie 1972

Desfășurarea congreselor internaționale care au avut loc, începînd din 1949 în Anglia (Durham și Cardiff), Austria (Graz), Elveția (Basel), Republica Federală Germania (Arnoldsheim), Iugoslavia (Zagreb) și Israel (Tel Aviv), precum și a unor conferințe regionale în Cehoslovacia (Nitra) și Iugoslavia (Belgrad) a arătat că întîlnirile prezintă un mare interes pentru dezvoltarea și progresul cercetării în domeniul limes-ului. Acest fapt, ca și impetuoasa dezvoltare a cercetărilor românești de arheologie și istorie antică în ultimul sfert de veac, a determinat Academia de științe sociale și politice să organizeze o asemenea întîlnire în țara noastră.

Lucrările celui de-al IX-lea Congres pentru studiul frontierelor romane s-au desfășurat în ambianța plăcută a stațiunii Mamaia, între 7 și 13 septembrie 1972. Președintele comitetului de organizare a fost prof. D. M. Pippidi, directorul Institutului de arheologie din București (instituție direct răspunzătoare de organizare). La buna desfășurare a Congresului a dat un sprijin prețios Muzeul de arheologie din Constanța.

Prezența unui mare număr de participanți (peste 150 din 18 țări), printre care personalități de seamă ale cercetării istoriei militare a imperiului (E. Birley, D. van Berchem, H. von Petrikovits, H. Schönberger), precum și numărul mare de rapoarte și comunicări (69) au făcut din Congresul de la Mamaia unul dintre cele mai reușite congrese de pînă acum. S-a dovedit astfel încă o dată nu numai interesul de care se bucură în lumea științifică problema limes-ului în general, dar și interesul pentru rezultatele școlii românești de arheologie.

După deschiderea festivă, onorată prin participarea tov. Vasile Vilcu, prim-secretar al Comitetului județean Dobrogea al P.C.R., președinte al Consiliului popular județean, Congresul s-a desfășurat astfel:

I. Ședință plenară cuprinzînd rapoarte-sinteze în legătură cu stadiul cercetării pe sec-toare bine delimitate ale limes-ului.

II. Ședințe plenare în legătură cu limes-ul roman în : a) Scythia Minor (Dobrogea) și b) Dacia.

III. Ședințe pe secții : a. Arheologie ; b. Istorie.

Numărul mare al comunicărilor ne determină să dăm mai jos o listă a lor, fără a pre-zenta și conținutul lor :

I. Gh. Ștefan — I. Barnea, *Le limes scythique des origines à la fin de l'antiquité* ; T. Nagy (Ungaria), *Rapport sur les nouveaux travaux concernant le limes danubien en Hongrie* ; V. Kondić, (Iugoslavia), *Rapport sur les nouveaux travaux concernant le limes en Jugoslavie* ; T. Ivanov (Bulgaria), *Rapport sur les nouveaux travaux concernant le limes danubien en Bulgarie* ;

O. Toropu, *La frontière nord de la Dacia Ripensis, depuis la retraite aurélienne jusqu'aux invasions des Huns.*

II. a. Em. Condurachi, *La Classis Flavia Moesica*; A. Aricescu, *Auzilia Limitis Scythici*; E. Doruțiu-Boilă, *Troesmis et l'organisation du limes scythique à l'époque du Haut-Empire*; A. Rădulescu, *Ateliers céramiques militaires le long du Bas-Danube*; Al.-S. Ștefan, *Recherches de photo-interprétation archéologique sur le limes de la Scythie Mineure à l'époque du Bas-Empire*; C. Scorpan, *Sacidava. Une nouvelle forteresse romaine sur la carte du limes danubien.*

b. Șt. Ferenczi, *Die Nordstrecke des dakischen Limes von den Crișul Repede bis zu Karpaten*; N. Gostar, *Le limes nord du Bas-Danube*; K. Horedt, *Zur Frage der großen Erdwälle an der mittleren und unteren Donau*; D. Tudor, *Travaux récents sur les deux lignes de défense de la Dacie Inférieure: le limes Alutanus et le limes Transalutanus*; R. Vulpe, *Les vallums de la Valachie et du Sud de la Moldavie*; D. Protase, *Exercitus Daciae Porolissensis et la défense des frontières septentrionales de la Dacie*; N. Gudea, *Befestigungen am Banater Donau-Limes aus der Zeit der Tetrarchie*; C. Vlădescu și Gh. Poenaru-Bordea, *Les fortifications du Limes Alutanus dans la zone du massif Cozia*; Ioana Cătănciu, *Nouvelles données sur le Limes Transalutanus*; R. Florescu, *L'architecture militaire en Dacie et en Scythie Mineure.*

III. a. D. J. Breeze (Anglia), *The Development of the Hadrian's Wall and the Antonine Wall from Hadrian to Caracalla*; G. S. Maxwell (Anglia), *The Building of the Antonine Wall*; H. von Petrikovits (R.F.G.), *Militärische Fabricae*; S. Frere (Anglia), *A Claudian-Neronian Fortress at Longthorpe*; D. Baatz (R.F.G.), *Ausgrabung im Kastell Munningen (Raetien)*; M. Gichon (Israel), *Towers on the Limes Palestinae*; J. Fitz (Ungaria), *Die Römerlager in Gorsium*; H. Eiden (R.F.G.), *Das Militärbad im spätrömischen Kastell Boppard (Mittelrhein)*; B. Hobley (Anglia), *Excavations at 'The Lunt' Roman Fort (1967—1972)*; H. U. Nuber (R.F.G.), *Ausgrabungen im römischen Steinkastell Hofheim*; D. R. Wilson (Anglia), *Roman Camps in Britain*; H. Schönberger (R.F.G.), *Neue Grabungen im Kastell Oberstimm an der oberen Donau*; H. Stiglitz (Austria), *Forschungen am österreichischen Limes*; S. Soproni (Ungaria), *Die spätrömische Festung von Iovia*; F. H. Thompson (Anglia), *The Amphitheatre of the Legionary Fortress of Dena (Chester)*; W. Jorns (R.F.G.), *Der spätrömische Burgus Zullestein, nordöstlich von Worms*; H. Schoppa (R.F.G.), *Ein neuer Gladius vom Typus Pompeji und seine Beziehungen zu Judenkrigen Vespasians*; T. Tomaschević (Elveția), *Castrum Rauracense. Ausgrabungen an der Dorfstraße 74/75 in Kaiseraugst*; J. P. Gillam (Anglia), *Six successive Roman Forts at Corbridge*; M. Cicikova (Bulgaria), *Les lampes du camp romain Iatrus*; B. Böttger (R.D.G.), *Die Importkeramik aus dem spätantiken Kastell Iatrus*; H. Ubl (Austria), *Gräberfeld und Siedlung vom Mannersdorf am Leithagebirge (Territorium von Carnuntum).*

III. b. S. L. Dyson (S.U.A.), *The role of Comparative Frontier Studies in Understanding the Roman Frontier*; G. Forni (Italia), *Denominazioni proprie e improprie dei limites delle provincie*; D. van Berchem (Elveția), *Les itinéraires de Caracalla et l'Itinéraire d'Antonin*; B. Warmington (Anglia), *Frontier Studies and the History of the Roman Empire; some Desiderata*; A. R. Birley (Anglia), *Septimius Severus, propagator imperii*; J. F. Gilliam (S.U.A.), *Turmasgade*; J. Eames (Anglia), *The Comes Litoris Saxonici and the Germans in Britain*; J. Le Gall (Franța), *Les camps de César autour d'Alésia*; A. Rădnoti (R.F.G.), *Die römische Grenze im Banat*; D. Hoffmann (R.F.G.), *Der Oberbefehl des spätrömischen Heeres im 4. Jh.n. Chr.*; I. Roll (Israel), *Routes romaines en Israel*; C. M. Daniels (Anglia), *The Flavian Frontier in Scotland*; J. M. Blazquez-Martinez (Spania), *Der römische Limes in Hispania in der Spätantike*; J. E. Bogaers (Olanda), *Thrakische Hilfstruppen im niederländischen Teil der Germania Inferior*; J. Šašel (Iugoslavia), *Die Limes-Entwicklung in Illyricum*; W. Glasbergen (Olanda), *Les garnisons des castralla 1, 1a, 2—3 et 4—6 de Valkenburg, près de Leyde*;

A. Negev (Israel), *The Negev and the Sinai in the Roman Period*; R. G. Livens (Anglia), „*Litus Hibernicum*”. *La frontière maritime de l'ouest de Grande Bretagne*; R. Rosenthal (Israel), *The via Traiana Nova and its relations to the Nabathean Frontier Fortifications*; S. Gočeva (Bulgaria), *Le culte d'Apollon sur les frontières romaines du territoire de la Bulgarie*; A. Malissard (Franța), *Pour une étude filmique des sculptures de la Colonne Trajane*.

Comunicările prezentate au prilejuit discuții rodnice, de o înaltă ținută științifică.

Desigur, este greu de făcut o apreciere a rezultatelor Congresului la puțin timp după încheierea lui și fără a putea consulta volumul de comunicări ce urmează să apară. Găsim însă necesar să facem câteva observații mai importante în legătură cu desfășurarea sa. Se remarcă numărul mare de comunicări referitoare la limes-ul din Anglia și Germania. Școala germană de arheologie, de altfel, a adus contribuții importante la metodologia cercetării și la cea a interpretării rezultatelor arheologice. Un loc important l-au ocupat comunicările referitoare la limes-ul de pe teritoriul patriei noastre (aproape o treime din numărul comunicărilor). Comunicări detaliate au fost prezentate în legătură cu limes-ul de pe teritoriul Ungariei și al Israelului. De mai puțină atenție s-au bucurat porțiunile de limes de pe teritoriul Austriei, Cehoslovaciei, Iugoslaviei și Bulgariei. Au lipsit cu totul rapoarte în legătură cu limes-ul din Africa de Nord și din Orientul imperiului.

Nu mai puțin interesante au fost lucrările de la secția de istorie, unde fie că s-au teoretizat rezultatele cercetărilor arheologice, fie că s-a pus în discuție problema trupelor de pe limes. Foarte importante sînt concluziile în legătură cu definirea și completarea noțiunii de „limes”, în legătură cu evoluția limes-ului și cu însemnătatea studierii lui pentru istoria antică.

Școala românească de arheologie s-a evidențiat la acest congres, dobîndind un succes nu numai prin reușita organizatorică, dar și, mai ales, prin contribuția științifică în sine. O privire critică, retrospectivă, asupra lucrărilor cercetătorilor români poate fi totuși de folos pentru viitor. Ceea ce ar trebui subliniat în primul rînd este lipsa unui raport general privind stadiul actual al cercetărilor pe limes-ul Daciei romane. Lucrările cercetătorilor români au fost în general sinteze; au lipsit comunicările de amănunt, de metodologie a cercetării. A lipsit mai ales argumentul arheologic, tocmai aici unde el putea și trebuia să joace rolul principal. Desigur, datorită numărului mare al comunicărilor, faptul nu s-a resimțit la Mamaia. O atenție mai mare trebuie acordată însă viitoarelor întîlniri, unde numărul comunicărilor românești, în chip normal, nu va putea fi atît de mare. De asemenea se impune concluzia că stricta specializare pe care o dovedesc cercetătorii străini poate și trebuie să fie un bun exemplu pentru noi.

Lucrările Congresului au fost completate în chip util printr-o serie de excursii în Dobrogea (Mangalia, Adamclisi, Capidava, Hirsova, Tulcea, Garvăn-Dinogetia, Histria). Cu ocazia excursiei făcute în Transilvania de un grup de participanți la Congres, s-a organizat o întîlnire cu acad. prof. C. Daicoviciu, s-a vizitat Muzeul de istorie a Transilvaniei și zona limes-ului de nord-vest al Daciei, cuprinzînd castelele Bologa, Buciumi, Romănași, precum și Muzeul din Zalău.

La încheierea lucrărilor Congresului s-a adoptat în mod unanim propunerea ca următoarele congrese să aibă loc în 1974 în R.F. Germania și în 1976 în Ungaria.

La reușita Congresului a contribuit în prima linie Comitetul de organizare condus de prof. D. M. Pippidi (secretari: P. Diaconu și Adrian Rădulescu, ajutați de C. Calomiris, G. Blăgoi și R. Harhoiu). Congresul reprezintă un succes al cercetării românești, care se cere valorificat și dus mai departe.

N. Gudea